

IK BEN OMDAT WIJ ZIJN

HONGERDOEK VASTENACTIE 2018

Beschrijving, werkvormen, meditaties en uitleidingen.

Inhoud

Beschrijving Hongerdoek 2018 'Ik ben omdat wij zijn'	pag. 3
Werkvormen bij de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn'	pag. 12
Meditatie 1 'Ik ben omdat wij zijn'	pag. 18
Mijn zusters en broeders	pag. 30
Meditatie 2	pag. 31
Uitleidingen bij de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' bij vieringen in de Vastentijd 2018	pag. 40
Jouw stem	pag. 46

Colofon

Den Haag oktober 2017

© Vastenactie. Vastenactie is een campagne van de Stichting BVA Den Haag.

Samenstelling: Elvira Mollee en Guus Prevoo.

Het is ten strengste verboden om afbeeldingen van de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' via sociale media of anderszins te verspreiden. Wilt u een afbeelding opnemen in uw (parochie)-blad, neem dan op tijd contact op met Guus Prevoo (via het bureau van Vastenactie in Den Haag).

Beschrijving Hongerdoek 2018 'Ik ben omdat wij zijn'**De kunstenaar**

De hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' is geschilderd door de in 1966 in Nigeria geboren kunstenaar Chidi Kwubiri. Als kind maakte Chidi de toenmalige Biafra-oorlog mee, met de daarmee verbonden hongersnood en vluchtelingenstromen.

In de jaren '90 van de vorige eeuw emigreerde Kwubiri naar Duitsland, waar hij studeerde aan de gerenommeerde Kunstacademie Düsseldorf, waar ooit bekende namen als Paul Klee, Joseph Beuys en Paik Nam-juni als hoogleraren aan verbonden waren. Hij woont tegenwoordig met zijn gezin in Pulheim, niet ver van Keulen.

Kwubiri noemt zich met enige nadruk geen 'Afrikaanse kunstenaar', maar een 'kunstenaar uit Afrika'. Daarmee wil hij aangeven dat hij zichzelf ziet als deelnemer aan en behorende tot de internationale kunstscène.

Titel

De titel van de hongerdoek verwijst naar een Afrikaans spreekwoord: 'Ik ben omdat jij bent – en jij bent omdat wij zijn'. Dit gezegde impliceert dat het tot het mens-zijn behoort deel van een relatienetwerk te zijn, waarbij wederkerigheid van fundamentele betekenis is. Oftewel: het Ubuntu-principe¹. Geen mens woont alleen op een eiland. We zijn allemaal met elkaar verbonden en op elkaar aangewezen. Jezelf ontwikkelen komt tot stand door relaties, die gekenmerkt worden door solidariteit en zorg voor elkaar. Wanneer we in solidariteit opkomen voor anderen, dan ontvangen we in gelijke mate als we geven.

Twee panelen met een 'grens'

De hongerdoek bestaat uit twee losstaande panelen, twee rechthoekige vlakken met een smalle middenstrook ertussen. Die middenstrook geeft de indruk van een grens, een afstand, een afscheiding tussen beide panelen, tussen de beide afgebeelde mensen. De afbeelding in zijn geheel wekt de suggestie van twee magnetische velden die elkaar bijna raken en heeft ook wel iets kosmisch, als een blik in een eindeloos heelal, met ontelbare sterren en hemellichamen.

¹ Desmond Tutu gaf in 1999 als definitie van Ubuntu de volgende omschrijving: "Iemand met Ubuntu staat open voor en is toegankelijk voor anderen, wijdt zich aan anderen, voelt zich niet bedreigd door het kunnen van anderen omdat hij of zij genoeg zelfvertrouwen put uit de wetenschap dat hij of zij onderdeel is van een groter geheel en krimpt ineen wanneer anderen worden vernederd of wanneer anderen worden gemarteld of onderdrukt."

Kleurenpalet

De kleurschakeringen lopen van turquoisegroen naar geeloranje, van donker naar licht, van koel naar warm. De kleuren zijn intensief, via een weelderige dripping-techniek op de beide schilderdoeken aangebracht en lopen optisch in elkaar over, maken een verbinding over de grenzen van beide rechthoeken heen en zijn daarbij schijnbaar in tegenspraak met de beide meer statisch vorm gegeven figuren. Groen is de kleur van het leven, van kracht en vernieuwing, terwijl de kleur geel schepping en vruchtbaarheid symboliseert en zelfs het goddelijke, omdat geel en goud nauw met elkaar overeenkomen.

Intimiteit vanuit identiteit

Twee mensen zijn vervlochten in een intensieve ontmoeting met elkaar aan een grens, over een grens heen. Door het diepgaande en respectvolle toewenden van beide hoofden naar elkaar toe, wordt die grens een overgang, een brug. De twee personen kijken elkaar indringend aan. Ontmoeting kan alleen als mensen op elkaars ooghoogte zijn, als de een de ander wil en durft aan te kijken als gelijke. De armen van beide figuren zijn verstrengeld in elkaar en ondersteunen het intensieve karakter van de ontmoeting, omdat de figuren elkaar aanraken en in elkaars persoonlijke sfeer binnendringen, maar daarbij wel de kleur van de ander aannemen. In dit spel van geven en ontvangen groeit een relatie, groeit betrokkenheid op elkaar.

Dat spel van geven en ontvangen kan alleen gespeeld worden vanuit een eigen identiteit. Je moet immers iets te geven hebben in je relatie met de ander en openstaan om iets te ontvangen dat jezelf nog niet hebt. Verschillen in eigenschappen vallen niet weg in de ontmoeting, maar zijn juist de basis ervan. Identiteit gaat vooraf aan intimiteit. Wie niet of slecht op eigen benen kan staan, is ook niet in staat om op ooghoogte van de ander te komen. 'Wie een muur om zijn land bouwt, maakt zichzelf de gevangene', zei voormalig USA-president Obama. Wie een muur om zichzelf bouwt om zijn eigenheid af te schermen, maakt zich tot gevangene van zichzelf. Diversiteit en eenheid zijn de twee kanten van de medaille die ontmoeting heet.

In Mattheüs 22, 37-39 lezen we het zogenaamde 'dubbelgebod': 'met heel je hart, heel je ziel en heel je verstand God liefhebben en de naaste als jezelf'. René Grotenhuis² wijst vooral op die toevoeging 'met heel je hart, heel je ziel en heel je verstand'. Het gaat in onze zorg voor andere mensen en dus ook in onze relaties met medemensen niet alleen om emoties en verstand. In onze huidige tijd lijken emoties, gevoel en beleving, een doorslaggevende rol te spelen, maar emoties kunnen soms heel verschillend zijn en van momenten afhangen. Verstand is nodig als tegenwicht en verdieping, maar verstand ontwikkelt zich al lerende verder. Argumenten zijn er vaak te over en uiteenlopende standpunten kunnen ons iets zeggen en aanspreken. Het is uiteindelijk de ziel die de plaats is 'waar we onszelf steeds weer terugvinden en waar we onszelf herijken.' Het gaat dus om een samengaan van hart, ziel en verstand in onze relaties met anderen. Om emotie, spiritualiteit én ratio.

Ontmoeten: vrij makend en verplichtend

Sommigen interpreteren het voorvoegsel 'ont-' van het werkwoord 'ontmoeten' als een ontkenning. Ont-moeting houdt in dat niets meer hoeft, dat je vrij bent naar elkaar toe om er voor elkaar te zijn. In het Nederlands kan dat voorvoegsel 'ont-' ook de betekenis hebben van 'met iets beginnen', denk bij voorbeeld aan ontdooien (het begin van het dooien) of ontbijten (weer beginnen te bijten (=eten) nadat je dat blijkbaar een tijdje niet gedaan hebt). In dit laatste geval ligt in iedere ont-moeting iets opgesloten van een appèl dat men op elkaar doet, een verplichting die men naar elkaar toe heeft. Misschien heeft iedere ontmoeting wel iets van beide: zowel een vrijmakend als een verplichtend karakter naar elkaar toe.

² René Grotenhuis, Met heel je hart, ziel en verstand, <http://www.debezieling.nl/heel-hart-ziel-en-verstand/>, 30 september 2016

Inspiratie

Chidi Kwubiri zegt geïnspireerd te zijn door de beide langste rivieren in zijn land, de Benue met zijn groenblauw water en de okerkleurige Niger. Hoewel ze uit twee heel verschillende bronnen stammen en daaruit gevoed worden, vloeien beide stromen nabij Lokoja (zie afbeelding) tezamen en vervolgen dan gezamenlijk, elkaar versterkend, vreedzaam, hun weg.

Wanneer deze natuurkrachten daadwerkelijk samen komen, elkaar onderling beïnvloeden en elkaar versterken, elkaar aankijken en kunnen zeggen: 'Kijk, ik ben omdat wij zijn', dan is dat precies dat wat ik wil uitdrukken en zeggen. Het geel keert zich naar het groen, het groen naar het geel, beide kleuren nemen elkaar in zich op, gaan op elkaar toe en zeggen tegen elkaar: 'Ik ben omdat wij zijn'. Het gaat om veelvoud en eenheid. Ook al is onze oorsprong verschillend en ook onze identiteit, wij zijn toch altijd wij. We keren ons naar de ander toe en zeggen tegen de ander, tegen ons 'tegenover': 'ik ben omdat wij zijn', aldus Kwubiri.

Een drievoudige relatie

Paus Franciscus benadrukt in *Laudato Si* dat 'alles met elkaar verbonden' is (LS 16). Het leven in ons gemeenschappelijk huis is gebaseerd op drie fundamentele vormen van relatie: de relatie God – mens, de relatie mens – mens en de relatie mens – schepping. De hongerdoek geeft uitdrukking aan al deze drie lagen in onze relaties:

- God – mens:
Schepping als gave Gods, met de opdracht aan de mens om evenbeeld van God te worden (Gen. 1,26). De menswording van Jezus. Door zijn menswording is de Zoon van God op ooghoogte met ons gekomen.
- Mens – mens
Wereldwijde solidariteit, waarbij ontmoeting en dialoog ook in 'grenssituaties' mogelijk zijn: 'Heb de vreemdeling lief, want hij is zoals jij' (Lev. 19,34). Waar twee of drie in mijn Naam bij elkaar zijn, ben ik in hun midden (Mt 18,20).
- Mens – schepping
De spatjes verf lijken te vibreren als de gehele kosmos, een heelal vol van sterren en onmetelijke stelsels, maar ook vol van minuscule atomen, waarin alles met alles vervlochten is. De mens is gemaakt uit aarde, uit al die elementen die hem/haar omgeven. De mens kan niet bestaan zonder die aarde en al het goede dat zij geeft.

Integraal humanisme

De mens in zijn totaliteit komt in het vizier in een integraal humanistische visie. Een dergelijke integraal-humane visie reduceert mensen niet meer tot 'behoefte' of 'iemand met problemen', categoriseert niet meer in slachtoffers en hulpverleners of armen en rijken. Reduceert zelfs niet meer tot 'man' of 'vrouw'. Vrouw en man zijn gelijkwaardig aan elkaar, ondanks hun verschil in hun wezen, in hun geslacht. In hun gemeenschappelijkheid zijn man en vrouw het evenbeeld van God (Gen. 1, 27).

Ik handel niet solidair wanneer of omdat ik een 'hulpverlener' of 'donateur' ben, met het idee om mensen in nood te helpen, met wie ik eigenlijk niets van doen heb.

Ik handel solidair omdat mijn mens-zijn verbonden is met het mens-zijn van anderen. Zo lang als we onder 'ontwikkeling' slechts verstaan om 'iemand daar ginds' te helpen, iemand die met mij eigenlijk niets te maken heeft, zo lang beschouw ik mezelf als superieur. Pas als ik durf te erkennen dat armen en uitgestoten in dezelfde ruimte van ethische waarden leven als ik, dat ik in een relatie staat tot alle mensen op deze wereld, juist omdat ik mens ben, dat een relatie steeds berust op wederkerigheid en dat alle vrouwen en mannen op deze aarde mijn zusters en broeders zijn, pas dan kan een nieuwe wereld vol van gerechtigheid ontstaan, waarin vrede zal doorbreken en overheersen.

Dialoog schept ruimte

Een goede manier van omgaan met elkaar vergt dialoog. Dialoog is iets anders dan discussie, waarbij men de ander met argumenten van zijn eigen gelijk probeert te overtuigen. Discussie gaat uit van wat ik de ander te zeggen heb. Bij dialoog ga ik uit van wat de ander mij te zeggen heeft en hoe dat een bijdrage kan zijn om mijn mening en opvatting te verdiepen of bij te stellen.

De missionaris Tjeu Haumann verwoordt het als volgt als hij missie omschrijft als dialoog: 'In een echte dialoog staan we open voor elkaar. We komen uit een cultuur, waarin wij het weten. Deze houding blokkeert dialoog. (...)

Voor een echte dialoog moet er eerst een relatie van vertrouwen en respect groeien, een relatie waar wij helemaal mogen zijn, waarin wij mogen getuigen van alles waarin wij geloven. Maar dat geldt andersom ook voor de ander die in de relatie eveneens helemaal zichzelf moeten kunnen zijn. In zo'n relatie ontstaat ontmoeting, waaruit iets nieuws voor Afrika kan ontstaan, maar ook iets nieuws voor ons. Een echte dialoog is pas mogelijk, als we beseffen dat we het alleen samen weten'.³

Dialoog schept ruimte voor elkaar, beslecht grenzen tussen elkaar. Niet alleen omdat ik door de ander in staat ben om in de spiegel te kijken, maar ook omdat ik daardoor besef deel van een groter geheel te zijn. En dan niet als 'een van ons', een van andere groepen mensen afgescheiden groep, maar als 'een van hen', van alle mensen op deze wereld tezamen.⁴

Ruimte geven aan elkaar en grenzen tussen elkaar beslechten kan het best door de Gulden Regel zoals verwoord in Mt. 7, 12 toe te passen: 'Behandel de mensen in alles zoals je wilt dat ze jullie behandelen'. Dat impliceert, zegt paus Franciscus in een toespraak tot het Congres van de USA, dat wij anderen met dezelfde passie en compassie behandelen als waarmee wijzelf behandeld willen worden. De paus vult dat als volgt nader in: 'Kortom, als we zekerheid willen, moeten we zekerheid geven; als we leven willen, moeten we leven geven; als we mogelijkheden willen, moeten we mogelijkheden beschikbaar stellen'⁵

Wereldwijde dialoog

De hongerdoek 2017 weerspiegelt het zoeken en op weg gaan naar oplossingen via een globale dialoog tussen 'gevers' en 'ontvangers' en verzet zich tegen alle mogelijke vormen van asymmetrische machtsverhoudingen en Noord-Zuid- of Oost-West-denken. Zowel in het Noorden als in het Zuiden, in het Oosten als in het Westen, zijn mensen op zoek naar nabijheid,

³ BIS-berichten augustus 1999. Ook geciteerd in Kees Dekkers, Tenslotte, Omkijken en vooruitzien na 35 jaar BIS, Roermond 2010, pag. 77.

⁴ Erik Borgman, Contemplatieve politiek gevraagd, in: Volzin september 2016, pag. 41.

⁵ Geciteerd bij Erik Borgman, a.a.

begrip, erkenning, respect en waardigheid, gemeenschap. Naar ruimte en mogelijkheden om het goede leven te leiden. De grens tussen 'gever' en 'ontvanger' wordt overbrugd, de grens vervaagt. De 'gever' wordt 'ontvanger', de 'ontvanger' 'gever'. Door een ontmoeting op ooghoogte, kan afstand en distantie veranderen in relatie en verbondenheid. In onze eigen omgeving en leefwereld, in contact met vreemdelingen, in de gehele, éne wereld. In dialoog met elkaar, vanuit ieders eigen oorsprong en identiteit, tezamen werken aan een betere wereld en een bescheiden bijdrage leveren aan het zoeken naar het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid. Al het andere zal ons dan erbij gegeven worden (Mt 6, 33).

Werkvormen bij de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn'

Werkvorm 1: Het doek bekijken en interpreteren

Wanneer het mogelijk is, is de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' nog niet zichtbaar als de deelnemers/deelnemers binnenkomen.

De begeleider vraagt de aanwezigen om onbevangen en in stilte enige tijd naar de doek te kijken en laat de doek zien via een opgehangen exemplaar, te koop bij Vastenactie, of via een presentatie van een afbeelding. Men kan desgewenst kort wat aantekeningen maken. Tijdens de tijd dat de deelnemers naar de hongerdoek kijken, kan eventueel meditatieve muziek afgespeeld worden.

Na enige tijd, vijf of tien minuten, gaat de groep onder leiding van de begeleider inventariseren.

De doek als kunstwerk.

Wat zien men? Denk aan een globale beschrijving, de gebruikte kleuren, de gebruikte dripping-techniek, wat er over de afgebeelde personen gezegd kan worden, de twee panelen die een eenheid vormen, maar ook gescheiden worden door een witte streep, etc. etc.

De betekenis van de doek

Wat zou de kunstenaar van de doek ons willen zeggen? De begeleider kan hierbij de informatie gebruiken die in de beschrijving van de doek staat: welke interpretaties vanuit de deelnemers kunnen gebruikt worden om de betekenis van de doek weer te geven?

Kunnen Bijbelcitataten gevonden worden die op de doek en de bedoeling van de kunstenaar van toepassing zijn?

Te denken valt aan:

Gen 1, 27: En God schiep de mens, man en vrouw schiep hij hen.

Mt 7, 12: Behandel de mensen in alles zoals jullie zelf behandeld willen worden.

Mt 18, 20: Waar twee of drie in mijn naam bijeen zijn...

Mt 22, 37-39: Het zogenoemde 'dubbelgebod': God liefhebben en de naaste als jezelf

Mt 25, 34 e.v.: De werken van barmhartigheid: Wat U voor de minsten der mijnen gedaan hebt, hebt U voor mij gedaan.

Jak. 2, 14-16: Wat baat het geloven als je geen daden van naastenliefde laat zien?

Chidi Kwubiri zegt over zijn inspiratie om de hongerdoek te maken het volgende:

'Ik ben geïnspireerd door de beide langste rivieren in mijn land, de Benue met zijn groenblauw water en de okerkleurige Niger. Hoewel ze uit twee heel verschillende bronnen stammen en daaruit gevoed worden, vloeien beide stromen nabij Lokoja tezamen en vervolgen dan gezamenlijk, elkaar versterkend, vreedzaam, hun weg.

Wanneer deze natuurkrachten daadwerkelijk samen komen, elkaar onderling beïnvloeden en elkaar versterken, elkaar aankijken en kunnen zeggen: 'Kijk, ik ben omdat wij zijn', dan is dat precies dat wat ik wil uitdrukken en zeggen. Het geel keert zich naar het groen, het groen naar het geel, beide kleuren nemen elkaar in zich op, gaan op elkaar toe en zeggen tegen elkaar: 'Ik ben omdat wij zijn'. Het gaat om veelvoud en eenheid. Ook al is onze oorsprong verschillend en ook onze identiteit, wij zijn toch altijd wij. We keren ons naar de ander toe en zeggen tegen de ander, tegen ons 'tegenover': 'ik ben omdat wij zijn'.

De begeleider leest het citaat voor. Hij/zij vraagt de aanwezigen om met het citaat in het achterhoofd met steekwoorden samen te vatten wat Kwubiri met zijn hongerdoek wil zeggen.

Kan men de boodschap van de hongerdoek op het eigen leven betrekken en hoe dan?

Verandert de hongerdoek onze kijk op ontwikkelingssamenwerking? Aan welke criteria zou een goede vorm van ontwikkelingssamenwerking moeten voldoen, bijvoorbeeld de ondersteuning van een project door de parochie?

Werkvorm 2: Lichaamstaal en het naspelen van de hongerdoek (standbeeld)

Lichaamstaal is belangrijk in de communicatie met elkaar. Kijk je elkaar recht in de ogen aan, raak je elkaar bewust of onbewust aan?

Op welke manier word jij geraakt?

Elke aanraking is niet hetzelfde en heeft niet dezelfde betekenis. Soms is het verschil goed te voelen, maar op andere momenten kan een bepaalde aanraking verwarrend zijn. Het kan bijvoorbeeld zijn dat je aangeraakt wordt door iemand van wie je het niet verwacht of op een moment dat je het niet verwacht. Het is daarom goed om eens te kijken naar de verschillende soorten aanraking. Hoe ziet de aanraking eruit? Wie raakt wie aan en in welke situatie vindt de aanraking plaats? En natuurlijk: wat betekent die aanraking? Je kunt elkaar ook met je ogen raken. Elkaar diep in de ogen kijken is voor sommigen een beetje onwennig. We blozen, worden een beetje verlegen.

Wetenschappelijk onderzoek wijst uit dat wanneer je iemand – zelfs een onbekende – vier minuten lang diep in de ogen aankijkt, je al een bepaalde vorm van verbondenheid en intimiteit kunt creëren.

Zie YouTube-filmpje: <https://youtu.be/Xm-T3HCa618>

Zijn de reacties verschillend als je dit doet met verschillende mensen?

We gaan het uitproberen:

Oefening 1:

Ga recht tegenover je buurman of buurvrouw staan.

Kijk elkaar recht in de ogen aan, zeg niets tegen elkaar.

Nu legt de ene persoon één hand op de schouder van de ander.

Nu legt dezelfde persoon de tweede hand op de schouder van de ander.

Deze oefening herhalen we omgedraaid: nu legt de andere persoon eerst een hand en daarna twee handen op de schouders van de eerste persoon.

Als laatste stap leggen jullie allebei de handen op elkaars schouders.

Oefening 2:

Doe hetzelfde met iemand:
Van ongelijke lengte
Van het andere geslacht
Van een andere cultuur.

Bespreek de volgende vragen met elkaar:

- Wat voelde je bij de eerste oefening?
- Wat was er anders bij de tweede oefening?
- Wat zegt dit over de relatie met elkaar?

Nu kijken we naar het hongerdoek

- Wat zie je na deze oefening?
- Wat is de relatie/verhouding tussen deze twee mensen?
- Wat heb je de andere gegeven en wat heb je ontvangen van de ander?

Werkvorm 3: Spreekwoorden en gezegden: Brug maken naar solidariteit/groter geheel

Op het hongerdoek is te zien hoe twee mensen elkaar diep in de ogen kijken.

Ze raken elkaar met hun blik en met hun handen. Ze kijken in elkaars ziel.

Er zijn veel spreekwoorden die we kennen met kijken, zien en ogen. Kunnen we die spreekwoorden inventariseren?

Voorbeelden (voor de begeleider/ster om achter de hand te houden):

- Gezien mogen worden.
- Oog hebben voor elkaar en voor de ander.
- Een oogje op iemand hebben.
- Ergens oog voor hebben.
- Wat het oog niet ziet, wat het hart niet deert.
- Een open oog voor iets hebben.
- Iemand de ogen doen openen.

We zorgen dat de ander gezien wordt, we geven hem/haar het gevoel dat hij/zij er mag zijn.

Bespreek: Hoe kunnen we oog hebben voor mensen in onze eigen omgeving?

In deze hongerdoek laten we zien dat we oog hebben voor elkaar, maar ook voor onze wereld. We kijken om naar elkaar, we hebben oog voor de ander waar ook ter wereld. Solidariteit.

Bespreek: Hoe kunnen we oog hebben voor mensen ver weg?

We laten anderen de ogen open doen voor de problemen in het zuiden. We vragen aandacht voor ons project in Zambia.

Bespreek: Hoe kunnen we anderen in de parochie stimuleren oog te hebben voor mensen in Zambia?

In zijn encycliek Laudato Si' wijst paus Franciscus erop dat iedere mens in een drievoudige relatie staat:

God – mens

Mens – mens

Mens – schepping

Hoe kunnen we deze drievoudige relatie gestalte geven? En hoe verhouden de drie onderdelen zich tot elkaar?

Als je solidair wil zijn met de ander, krijg je wat je zelf geeft. Alleen door wederzijds respect en een benadering op ooghoogte kunnen we onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de schepping en voor elkaar recht doen. We zijn allemaal verantwoordelijk voor onze wereld, voor onze schepping en voor elkaar.

Meditatie 1 'Ik ben omdat wij zijn'

'De scheppingsverhalen in het boek Genesis bevatten in hun symbolische en verhalende taal een diep onderricht over het menselijk bestaan en zijn historische werkelijkheid. Deze verhalen suggereren dat het menselijk bestaan gebaseerd is op drie fundamentele, nauw met elkaar verbonden relaties: de relatie met God, die met de naaste en die met de aarde. Volgens de Bijbel zijn deze drie vitale relaties verbroken, niet alleen buiten ons, maar ook in ons. Deze breuk is de zonde. De harmonie tussen Schepper, mensheid en heel de schepping is verwoest, omdat wij de pretentie hebben gehad de plaats van God in te nemen'.⁷

Openingslied: Zolang er mensen zijn op aarde

(GvL 567, Liedboek 981)

Meditatie

Mens en Schepping
 Geen Ik zonder het Jij van de natuur.
 Gevoelde relatie met Gods Schepping.
 Verhuld, maar tastbaar.
 Zonder taal; soms, voor een moment,
 Stamelend op de drempel van taal.

Gods Schepping,
 Ontvangen als een geschenk,
 Louter en alleen vanuit Gods genade.
 God schiep het universum,
 Scheidde licht van duisternis,
 Hemel van aarde, water van land.
 En God zag dat het tof, dat het goed was.
 God schiep het groene gras,
 de zaaddragende vruchtbomen,
 de vissen in het water,
 de vogels in de lucht.
 En God zag dat het tof, dat het goed was.
 God schiep de dieren, de kruipende en de tamme,

⁶ Bij de samenstelling van deze meditatie is dankbaar gebruik gemaakt van Martin Buber, *Ik en Jij*, Utrecht 2010¹¹.

⁷ Paus Franciscus, *Laudato Si'*, item 66.

De wilde beesten, ieder naar zijn soort.
En God zag dat het tof, dat het goed was.
Een refrein als een mokerslag:
Tof, tof, tof, alles is goed.
Het is allemaal heel goed.

Overdenking Paus Johannes Paulus II

'In het contact met de schepping kan iemand de eeuwige waarden, waarop het leven is gegrondvest, beter begrijpen. Dat zijn, onder andere, waarden als schoonheid en waarheid, eenvoud en liefde, trouw en solidariteit'.⁸

Overdenking Paus Franciscus

'Veel mensen worden zich opnieuw ervan bewust dat wij leven en handelen vanuit een werkelijkheid die ons van te voren is gegeven, die aan onze vermogens en ons bestaan voorafgaat'.⁹

Overdenking Bijbeltekst

Maar hoe gaan om we met dit geschenk,
Gekregen van Gods genade?
Jesaja waarschuwde de mensheid al.
Hebben wij zijn aanklacht nog niet gehoord?¹⁰

Credo voor de Aarde¹¹

De aarde treurt en verwelkt,
de wereld verwelkt en kwijnt weg.
Ook de groten der aarde kwijnen weg.
De aarde is door haar bewoners ontheiligd:
zij hebben de voorschriften overtreden,
zijn aan de wetten voorbijgegaan
en hebben het eeuwig verbond verbroken.
Daarom verslindt een vloek de aarde
en moeten haar bewoners boeten;
daarom wordt hun aantal zo klein
en blijven er nog weinig mensen over.

⁸ Paus Johannes Paulus II tijdens de uitreiking van de Franciscaanse Milieuprijs in Costa Rica, 1991.

⁹ Paus Franciscus, *Laudato Si'*, item 140.

¹⁰ Jesaja 24, 4-6

¹¹ Tekst: Elisabeth S. Tapia, Filipijnen

Geloofsbelijdenis

Ik geloof in de heiligheid van de aarde,
de heelheid van de schepping,
en de waardigheid van alle schepselen.

Ik geloof in een genadige God,
die de mensheid, man en vrouw,
schiep naar zijn beeld
en hen de mogelijkheid en de verantwoordelijkheid gaf
de aarde te onderhouden.

Ik geloof dat wij, mensen,
gefaald hebben voor God en voor onszelf.
Wij hebben de aarde overheerst
in naam van hebzucht en 'ontwikkeling',
mensen en schepselen hebben wij gekleineerd,
bossen verwoest, lucht, rivieren en zee verontreinigd
en de toekomst van onze kinderen op het spel gezet.

Ik geloof dat we onszelf vernietigen
als we de aarde verwoesten.
Wij moeten zuinig zijn op de aarde
en haar beschermen,
niet alleen voor ons eigen overleven
maar vanwege de zaak van Moeder Aarde.

Ik geloof dat wij ons omgaan met de schepping,
onze waarden en onze leefstijl moeten veranderen.
Daarom: toon berouw, vast en bid,
consuminder, verspil niets,
werk aan gerechtigheid en vrede.

Begeer niet het bos van je naasten,
noch de vlinders, de witte stranden
of de bijna uitgestorven dieren.

Begeer geen goedkope arbeidskrachten,
onderdruk geen kinderen, geen vrouwen.
Koester de inheemse volkeren,
de daklozen, vluchtelingen,

de slachtoffers van oorlogen.
Ik geloof dat alles in het leven
met elkaar verweven is:
Schepper en schepsels,
adem en gebed,
de kosmos en het individu,
voedsel en vrijheid,
West, Noord, Oost en Zuid,
seksualiteit en spiritualiteit,
ecologie en theologie.

Ik verbind mij er daarom toe
om samen met alle betrokken mensen
overal ter wereld
zorg te dragen voor Moeder Aarde,
vrede en gerechtigheid te bevorderen,
te kiezen voor het leven
en dat te vieren.

In deze dingen geloof ik. Amen.

Lied: Het lied van het oprechte vasten

(GvL 569, Liedboek 537).

Men kan hier desgewenst het lied van Bram Vermeulen, 'Ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde' laten horen of zelf zingen (www.youtube.com/watch?v=BwdKwP9p948).

Gedicht

Mens en mens

Geen Ik zonder het Jij van de ander.
 Gevoelde relatie van het Wij.
 Op ooghoogte zijn
 En elkaar aan kunnen kijken.
 Elkaar aan willen kijken.
 Over de grenzen heen van zelf en identiteit
 Over de grenzen heen van taal en cultuur.
 Ontmoeting die leven mogelijk maakt.
 Van samen, elkaar verstaan,
 Begrijpen met en zonder woorden.
 Alle werkelijke leven is ontmoeting.
 Mogen ontvangen en kunnen geven.
 Ik geef aan jou
 Omdat ik al veel ontvangen heb.

Liefde bestaat slechts
 Tussen Ik en Jij.
 Liefde bestaat niet
 Zonder Ik en Jij.

Jouw ogen zijn voor mij
 Als een lichtstraal van het Eeuwige.

Songtekst

'Liefste, ik wachtte zo lang op jouw kus,
 Totdat er zoiets zou gebeuren als dit.
 En voor een heel kort ogenblik
 Was ik weer gezond en mijn hart in rust'.¹²

¹² Leonard Cohen, Light as the breeze: 'O baby I waited so long for your kiss / for something to happen, o something like this / For something like a second I was healed and my heart was at ease'.

Overdenking Latijns-Amerikaanse bisschoppen

Liefde maakt gelijk:

Het Ik aan het Jij

Het Jij aan het Ik

Alle mensen aan elkaar.

Herken ik in jou het gezicht van

De kwetsbare ander?

De vreemdeling, ontredder en moedeloos,

Het kind, geteisterd door armoede vooraleer het geboren is,

De jonge man, zonder perspectief,

De jonge vrouw, uitgebuit en misbruikt,

De inheemse, van zijn grond verdreven,

De boer, verbannen van zijn akkers,

De onderbetaalde arbeider,

De werkeloze, uitgebraakt door een hardvochtig, economisch systeem

De oudere, gemarginaliseerd, nutteloos¹³?

Overdenking Paus Franciscus

Herken ik in jou het gezicht van de lijdende Christus?¹⁴

Herken ik in jou het gezicht van God?

'Al spreek ik de taal van mensen en engelen – als ik de liefde niet heb, ben ik een galmend bekken of een schelle cimbaal.

Al heb ik de gave van de profetie, al ken ik alle geheimen en alle wetenschap, al heb ik het volmaakte geloof dat bergen zou kunnen verzetten – als ik de liefde niet heb, ben ik niets.

Al deel ik al mijn bezit uit, al geef ik mijzelf prijs om mij daarop te kunnen beroemen – als ik de liefde niet heb, helpt het mij niets.

¹³ Deze 'gezichten van de armoede' zijn geformuleerd door de Latijns-Amerikaanse bisschoppen, bijeen op de conferentie van Puebla, Mexico (1979) en naderhand, op de conferenties van Santa Domingo (1992) en van Aparecida, Brazilië (2007) nog verder uitgebreid.

¹⁴ Paus Franciscus, Vastenbrief 2016. De paus schrijft letterlijk: Want in de armen wordt het lichaam van Christus "zichtbaar in het lichaam van de gemartelde, de verdrukte, de geteisterde, de ondervoede en de uitgestotene ... om door ons te worden erkend, geraakt en verzorgd".

Overdenking Bijbeltekst

De liefde is geduldig en vriendelijk; de liefde is niet afgunstig, zij praalt niet, zij verbeeldt zich niets. Zij gedraagt zich niet onfatsoenlijk, zij zoekt zichzelf niet, zij laat zich niet kwaad maken en rekent het kwade niet aan. Zij verheugt zich niet over onrecht, maar vindt vreugde in de waarheid. Alles verdraagt zij, alles gelooft zij, alles hoopt zij, alles verduurt zij'.¹⁵

Overdenking Paus Franciscus

'Er zijn geen twee crises afzonderlijk, een milieucrisis en een maatschappelijke crisis, maar één complexe sociale crisis en milieucrisis. De richtlijnen voor een oplossing vragen om een integrale benadering om de armoede te bestrijden, de uitgestotenen hun waardigheid terug te geven en tegelijkertijd voor de natuur te zorgen'¹⁶.

*Ben ik de goede donateur
Jij de arme hulpbehoevende?
Ben ik de gulle geveer,
Jij de dankbare ontvanger?
Zorg jij voor de problemen,
Ik voor de oplossingen?
Help ik jou alleen vanuit mijn eigen goedheid,
Omdat het me trots en aanzien geeft,
Terwijl ik in feite niets met jou te maken heb?*

*Nee, we zijn allebei Gods kind.
Broer en zus, één familie,
Gelijkwaardig aan elkaar,
In onze sterkte en onze broosheid.
Gericht op een gerechte toekomst,
Levend en werkend vanuit dezelfde waarden,
In dialoog met elkaar vanuit een gezamenlijke taal
Allebei met een onmiskenbare waardigheid,
En een opdracht om 'beeld van God', te worden,
Beide van God zelf ontvangen.*

¹⁵ 1 Kor. 13, 1-7.

¹⁶ Paus Franciscus, Laudato Si', item 139.

Overdenking Bijbeltekst

En God zei: 'Nu gaan Wij de mens maken, als beeld van Ons, op Ons gelijkend¹⁷.

Overdenking Bijbeltekst

En God schiep de mens als zijn beeld; als het beeld van God schiep Hij hem; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen.¹⁸

Songtekst Stef Bos

Je moet van twee kanten komen¹⁹
om elkaar te ontmoeten
Je moet eigenlijk
toevallig onderweg zijn
Je moet geen doel
voor ogen hebben
En je moet laten gebeuren
waarvoor je bang bent
Je moet niet alles
willen verklaren
Voor je het weet
verklaar je elkaar de oorlog
Je moet van twee kanten komen
om elkaar te ontmoeten
Je moet jezelf
in de ander durven zien
Zonder in die ander te verdwijnen
Het kan opeens zomaar voor je staan
het lijkt op iets om uit de weg te gaan
Dat is het vreemde van geluk
Je maakt het waar of je maakt het stuk
Maar je moet van twee kanten
komen om elkaar te ontmoeten

Lied: Lied voor bijna iedereen

(GvL 438)

¹⁷ Gen. 1, 26a.

¹⁸ Gen. 1, 27.

¹⁹ Tekst van Stef Bos.

Vredeswenstekst

Vrede begint waar de één zijn hand legt op de schouder van de ander, waar bruggen gebouwd worden over de kloof tussen sociale klassen, waar men elkaar eerbiedigt, waar men voor elkaar een hulp is in tijden van nood. Waar zieken mogen en kunnen genezen, waar zorg wordt gedragen voor wie pijn heeft en lijdt, waar mensen elkaar beleven als zussen en broers van dezelfde Vader. Die vrede van de Heer zij altijd met u. En geven we elkaar een blijk van vrede en solidariteit. (Alle aanwezigen geven elkaar een hand ten teken van vrede).

Gedicht

Mens en God

Geen Ik zonder het Jij van de Ander,
De Ander als Jij, de Eeuwige, als God.
Niet te begrijpen en zuivere relatie,
Grenzeloos, niets én volheid van alles.
Soms, heel even, voor een kort ogenblik,
Licht iets op van het Jij Eeuwige,
Als een korte aanraking van de zoom van
Van het kleed van het Jij Eeuwige,
In de relatie van Ik en de natuur
In de relatie van Ik en de ander.
Als een ogenblik dat een eeuwigheid lijkt.
Als een minuscuul iets dat het heelal omvat.
Als de oorsprong van alles.
De vervulling van ieder verlangen.
Mensen, die leven en delen in het licht van
het Jij Eeuwige, God, alomvattende tegenwoordigheid.

Overdenking Bijbeltekst

Eer de Heer, al zijn werken²⁰,
prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
Hemelen, eer de Heer,
prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
Engelen van de Heer, eer de Heer,
prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
Al het water boven de hemel, eer de Heer,

²⁰ Daniël 3, 57-87.

prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Heel het hemelse, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Zon en maan, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Sterren aan de hemel, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Regen en dauw, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Alle winden, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Vuur en hitte, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Koude en vorst, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Dauw en sneeuwjacht, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 IJs en koude, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Rijp en sneeuw, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Nachten en dagen, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Licht en duisternis, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Bliksems en wolken, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Aarde, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Bergen en heuvelen, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Al wat op aarde groeit, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Bronnen, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Zeeën en stromen, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Zeemonsters en al wat in het water leeft, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Alle vogels in de lucht, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Alle wilde en tamme dieren, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Mensen, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Israël, eer de Heer,

prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Priesters, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Tempeldienaars, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Rechtaardigen, eer de Heer, met hart en ziel,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.
 Vromen en nederige van hart, eer de Heer,
 prijs en roem Hem zeer in eeuwigheid.

Gebod

Waarheen ik ook ga – jij²¹!
 Waar ik ook sta – jij!
 Alleen maar jij, en weer jij
 en altijd jij!
 Jij! jij! jij!
 Als het mij goed gaat – jij!
 Als het mij pijn doet – jij!
 Alleen maar jij en nog eens jij
 en altijd jij!
 Jij! jij! jij!
 Hemel – jij; beneden – jij;
 Waarheen ik mij ook wend,
 aan ieder eind
 Alleen maar jij en nog eens jij
 en altijd jij!
 Jij! jij! jij!

Wanneer de Mensenzoon komt, bekleed met zijn heerlijkheid en rondom Hem alle engelen, dan zal Hij plaatsnemen op de troon van zijn heerlijkheid. Alle volkeren zullen vóór Hem bijeengebracht worden, en Hij zal ze van elkaar scheiden, zoals een herder de schapen van de bokken scheidt. De schapen zal Hij aan zijn rechterhand opstellen, de bokken aan zijn linkerhand. Dan zal de koning tegen hen die aan zijn rechterhand staan zeggen: "Kom, gezegende van mijn Vader, neem het koninkrijk in bezit dat vanaf het begin van de schepping voor jullie klaar ligt. Want Ik had honger en jullie hebben Me te eten gegeven, Ik had dorst en jullie hebben Me

²¹ Chassidisch gebed van Levi Isaak van Berditschew.

te drinken gegeven, Ik was vreemdeling en jullie hebben Me opgenomen. Ik was naakt en jullie hebben Me gekleed, Ik was ziek en jullie hebben naar Me omgezien, Ik zat in de gevangenis en jullie kwamen naar Me toe.” Dan zullen de rechtvaardigen Hem antwoorden: “Heer, wanneer hebben we U hongerig gezien en U te eten gegeven, of dorstig en U te drinken gegeven? Wanneer hebben we U als vreemdeling gezien en U opgenomen, of naakt en hebben we U gekleed? Wanneer hebben we U ziek of in de gevangenis gezien en zijn we naar U toe gekomen?” De koning zal hun antwoorden: “Ik verzeker jullie, alles wat je voor één van deze minste broeders van Mij hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan.” Dan zal Hij zich ook richten tot hen die aan zijn linkerhand staan en tegen hen zal Hij zeggen: “Ga weg van Mij, vervloekten, naar het eeuwige vuur, dat aangelegd is voor de duivel en zijn engelen. Want Ik had honger en jullie hebben Me niet te eten gegeven, Ik had dorst en jullie hebben Me niet te drinken gegeven, Ik was vreemdeling en jullie hebben Me niet opgenomen, Ik was naakt en jullie hebben Me niet gekleed, Ik was ziek en zat in de gevangenis en jullie hebben niet naar Me omgezien.” Dan zullen ook zij antwoorden: “Heer, wanneer hebben we U hongerig gezien of dorstig of als vreemdeling of naakt of ziek of in de gevangenis en hebben we U niet geholpen?” Dan zal Hij hun antwoorden: “Ik verzeker jullie, alles wat je niet voor één van deze minsten hebt gedaan, heb je ook niet voor Mij gedaan.” Zij zullen naar de eeuwige straf gaan, maar de rechtvaardigen naar het eeuwige leven.’²²

Slotlied: Ik zal in mijn huis niet wonen

(GvL 474, Liedboek 999)

²² Mt. 25, 31-46.

Mijn zusters en broeders

Mijn broeder
toont wonden van prikkeldraad
in zijn handen
Striemen op zijn ziel
Ogen die vragen.
Wanneer de nacht valt over de tentenstad
dekt hij zichzelf toe met zijn dromen.

Mijn zuster
Loopt met een ademend hoopje
Op haar rug.
Haar blote knieën op de gebarsten grond
Haar hart vecht.
Wanneer de hebzucht haar goedkope land inpikt
Richt zij ten strijde haar hoofd omhoog.

Mijn zusters en broeders
Zegenen met zachte gebaren het land
Zaaien het leven
En oogsten ooit op een dag de vrede.
Wanneer de verschrikking om zich heen grijpt
Groeit tegen alles in hun hoop op gerechtigheid.

Jacqueline Keune, (vertaling Guus Prevoo)
© Misereor Duitsland; Nederlandse vertaling Stg. BVA

Meditatie 2²³

*Bij deze tweede meditatie is een presentatie beschikbaar.
Neemt u daarvoor contact op met een van de
regiocoördinatoren via het bureau van Vastenactie.*

Armen

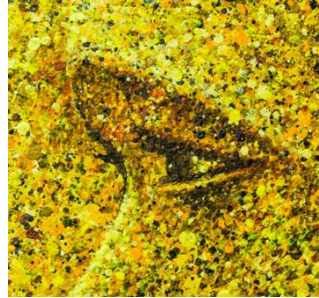
Onze armen vormen een brug
Over afgrond en diepe slenk
Moedig keer ik vanuit mij naar jou
En vertrouw dat ook jij mij tegemoetkomt
En mijn vreemd-zijn overwint.

Laat ons bij iedere ademtocht zeggen:
'Wees niet bang voor mij'.
Wie moet anders als niet wij
Elkaars tranen drogen
En engelen zijn voor elkaar
Als we onze weg zoeken door de donkere nacht.

²³ Vertaling van Wilhelm Bruners, Ich bin weil du bist; Meditationen zum Misereor Hungertuch 2017/2018, Aachen 2017.

Ogen

Mijn ogen kijken in de jouwe
 Waakzaam, vol van licht
 In ons op ooghoogte-zijn wordt alles
 duidelijk
 En uit de diepte van onze harten
 komt naar boven
 oeroud weten
 van de gemeenschappelijke wortels
 van onze herkomst.
 Vanuit het hart van een Godheid
 Die jou en mij, ons samen,
 In alle liefde draagt.

Vol van wijsheid was God
 Toen ieder van ons gevormd werd
 Uit veelkleurig sterrenstof
 En creatieve ademkracht.
 God wilde dat wij elkaar zouden ontmoeten
 Doorheen het dichte struikgewas van de geschiedenis.

Handen

Resoluut liggen jouw
handen
Op mijn schouders
Jouw vingers betasten
mijn huid
Die niet stroef wordt
Van jouw aanraking
Want je komt niet
om me te veroveren
Niet om me gevangen
te nemen.

Vriendschap is wat we voelen
Datgene wat geliefden herkennen
Datgene waarvan de angst ons soms berooft.

Wij zijn en blijven
Kinderen van die Ene
We zijn niet veroordeeld
Om de vijandschap
Van onze voorouders voort te zetten
Zij immers
Droomden van verovering op verovering
En zaaiden daarmee angst en dood.
We hebben geen overwinnaars nodig
Want alle zeges roepen
Om wraak en beroven
ons van het leven.

Gezicht

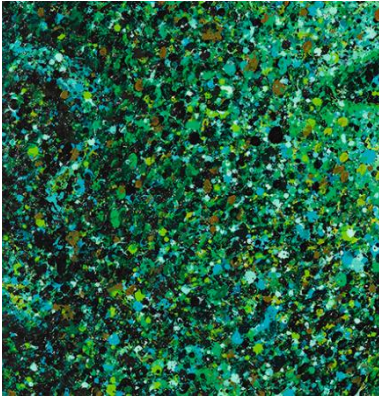
Door jou raak ik een wereld aan
Die uit vele wonden bloedt.
Niet te stelpen bloed
Wonden die niet helen.

Daarom kijk ik dankbaar
In jouw open gezicht.
Het geeft me een blik op de
hartstocht
Waaruit de nieuwe wereld
kan ontstaan.
Die onze gepijnigde aarde
Tot in haar wortels gezond kan maken.

Bevrijd zullen we dan dansen
Door het chaosmeer van tranen
Alsof we gebaande wegen hebben gevonden.
We zingen nieuwe liederen van vrede
Die nu nog vaak verborgen zijn
Onder broeierige woorden van haat.

Oren

Ik leg mijn stem te luister
in jouw oor, gespitst
op mijn woord.
Ik wil dat je kunt luisteren
naar
mijn verlangen naar een
gemeenschappelijke
toekomst.
Zittend in de schaduw van
steenoude
olijvenbomen
laten we de zilverkleurige
bladeren trillen

omdat we onverbloemd lachen en
ons aan de kringloop van het licht onderwerpen.

Aan de hartstocht
die ons wakker port en bezielt.

Jouw hart moet sneller slaan
wanneer we praten over vriendschap.
Wanneer we ons laten dragen door de Geest die waait
en ons in elkaars armen drijft
opdat we samen onze tijd vorm geven
zoals van hun schuld bevrijde kinderen
onder de regenboog,
teken van Gods Verbond met ons.

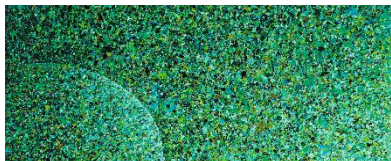
Lippen

Nog blijven onze lippen stom
 en gesloten
 alsof we niets te zeggen
 hebben
 en de nood van velen
 ons ieder woord ontnemt.
 Maar onze ogen spreken
 voor zich, zacht
 en toch krachtvol,
 wat onze mond nauwelijks
 durft te zeggen.
 Ogen die kijken naar onze
 kleine aarde,
 zo zwaar belast
 door onbarmhartig geweld en oorlog
 die miljoenen op de vlucht
 en in verbanning jagen.

Vermeden worde in de toekomst ieder woord
 dat eenzaam maakt en stenen zaait
 daar waar het goede kan groeien
 en honderdvoudig vrucht kan voortbrengen.

Licht en donker

In licht en donker
ontmoeten wij elkaar
hoewel er nog een afstand is
tussen mij en jou,
onbekende

vreemde vriend.

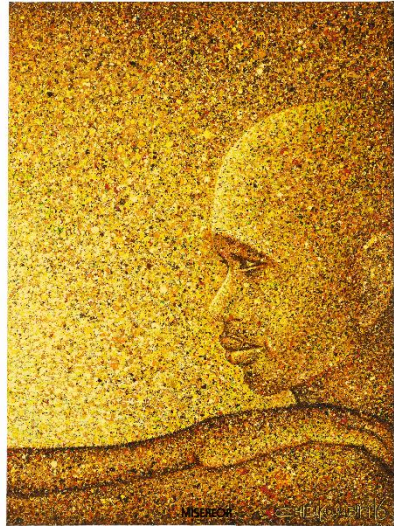
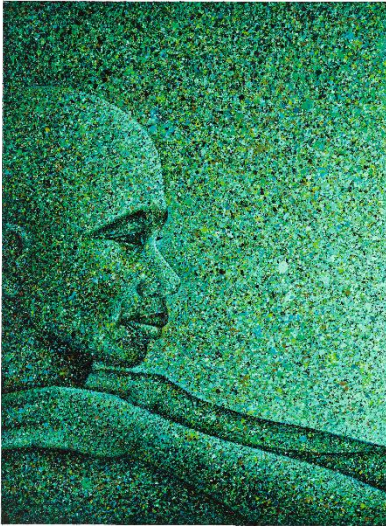
Het ochtendlicht van de zon
schijnt al op jouw ogen
en valt in mijn schaduw.

Laat me niet los
zodat ik mag blijven hopen
op een gezamenlijke maaltijd
aan de tafel van de mensheid,
ook al dreigt de nacht allen te overvallen
die hun kinderen een toekomst
schenken willen

en niemand meer
zijn leven zeker is.
Geef aan mijn angstgevoelens
geen voeding.

Met jou wil ik
de Avondster bezingen
die allen rustig slapen laat

in haar milde licht.

Op jullie die dorst hebben
Op jullie die honger hebben

Drinkt en eet
Koopt melk
Koopt wijn
Zonder te betalen.

Zo is het ons toch beloofd
In een eeuwigdurend Verbond
Met goddelijke vinger
 geschreven
In kloppende harten
 verzegeld
De schouders bevrijd
Van het juk van de angst.

En het morgenrood
Valt in de dag
De verzoening
Tussen hemel en aarde.

Alle tranen zijn opgedroogd
Een glimlach omsluit onze mond.

**Uitleidingen bij de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn'
bij vieringen in de Vastentijd 2018**

Bij dezen 'uitleidingen' wordt geprobeerd een verband te leggen tussen de lezingen van de betreffende dag in de Vastentijd 2018 en het thema van de hongerdoek. De tekst kan op het einde van een viering gebruikt worden, vandaar de term 'uitleiding', maar het staat natuurlijk vrij om de tekst ook elders te gebruiken.

Aswoensdag

In deze Vastentijd zal er regelmatig aandacht zijn voor de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn'. In de Middeleeuwen hing er in de Vastentijd een grote doek tussen schip en altaar zodat de gelovigen in de kerk het altaar en de priester die de eucharistie vierde, niet konden zien. Zo werd benadrukt dat de mens door zijn zondigheid het contact met het heilige, met God had verloren. In de Goede Week, op Goede Vrijdag, werd de hongerdoek weer weggehaald: door de kruisdood van Jezus was de mens verzoend met God.

In 1977 heeft Misereor, de Duitse Vastenactie, die oude middeleeuwse traditie op een geheel eigen manier nieuw leven ingeblazen. Nu niet meer om te verhullen, maar om ons iets te laten zien van hoe mensen uit de Derde Wereld, uit het Zuiden, hun droom van gerechtigheid beleven. Zo houden zij ons een spirituele spiegel van soberheid en solidariteit voor. De hongerdoek van dit jaar, 'Ik ben omdat wij zijn' is geschilderd door de Nigeriaanse kunstenaar Chidi Kwubiri. De doek laat twee mensen zien die elkaar over een grens heen ontmoeten. Die op elkaars ooghoogte zijn omdat ze beseffen dat er geen 'ik' is zonder een 'wij'. In de komende weken zullen we verder op de doek, de twee mensen, hun ontmoeting en de betekenis van dat alles ingaan. Kijk nu maar eens in die spiegel, laat uw gedachten maar eens gaan over wat u ziet en over wat u denkt dat Chidi Kwubiri, de kunstenaar, u wil zeggen.

Eerste zondag

De twee mensen op de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' staan duidelijk op ooghoogte van elkaar, ze kijken elkaar aan en leggen elkaars handen op de schouders van de ander. Zo ontstaat intimiteit tussen hen, zo overbruggen zij de grenzen die er tussen hen in zijn.

Als je op ooghoogte met elkaar wilt zijn, als je elkaar wilt accepteren en de ruimte wilt geven, als er daadwerkelijk sprake is van ontmoeting tussen mensen, als we inderdaad weten dat er geen 'ik' is zonder een 'wij', dan moeten wij niet louter gericht zijn op consumeren en eigen voordeel, dan moeten wij ons kwetsbaar naar de ander durven opstellen, dan moeten we geen macht over anderen willen uitoefenen of rijkdom willen vergaren ten koste van anderen. Dat is een van de manieren om de Blijde Boodschap, waarin we geloven, vorm te geven; een van de manieren waarop we ons, zoals paus Franciscus dat noemt, 'ecologisch' kunnen bekeren.

Grote idealen natuurlijk, maar je kunt er inhoud aan geven door op een eigentijdse manier te vasten, door aandacht voor anderen te hebben. Door bij het inkopen steeds te beseffen dat je niet zomaar iets koopt, maar altijd van iemand, van iemand die jouw aankoop heeft geproduceerd en die graag ook een menswaardig leven wil leiden door een terechte beloning te krijgen voor zijn inspanningen. Door te delen met elkaar. En door mensen te ondersteunen, met een gift of anderszins, die werken aan een betere wereld, voor hen zelf, voor hun kinderen, voor iedereen in hun omgeving. Zo zetten we stappen op de weg om, net zoals Noach, een nieuwe mens te worden.

Tweede zondag

De twee mensen op de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' staan duidelijk in een relatie met elkaar. Ze kijken elkaar indringend aan, hun handen en armen komen in de levenssfeer van de ander, maar nemen daarbij wel de kleur aan van de ander.

Iedere mens, zegt paus Franciscus in zijn encycliek *Laudato Si'*, staat in een drievoudige relatie: in een relatie met God, in een relatie met medemensen en in een relatie met het milieu (LS 66). Alle drie de relaties kunnen niet zonder elkaar. Zo ook hier. De gedaanteverandering van Jezus als een religieuze

topervaring boven op de berg niet kan zonder de inzet voor medemensen. En ook niet zonder onze inzet voor de instandhouding van onze leefwereld, Gods Schepping toch.

De problemen rond het milieu en die van honger en armoede op deze wereld zijn groot, er lijkt nauwelijks zicht op een oplossing. Maar we moeten op God, op zijn genade en op elkaar vertrouwen dat er uiteindelijk aan oplossingen gewerkt kan worden. Vertrouwen hebben zoals Abraham vertrouwen had in God en Isaac vertrouwen had in zijn vader.

En laten we vanuit dat Godsvertrouwen gewoon beginnen met de mogelijkheden die we in huis hebben. We kunnen beginnen om beter met Gods Schepping om te gaan door heel eenvoudige maatregelen.

Paus Franciscus somt een paar van die 'kleine dagelijkse handelingen' (LS 211) op.

- De verwarming lager zetten en een trui aantrekken.
- Het gebruik van plastic vermijden en papier beperken.
- Minder water gebruiken.
- Afval scheiden.
- Alleen inkopen en koken wat men die dag nodig heeft.
- Dieren en planten goed behandelen.
- Bus en trein nemen in plaats van de auto.
- Het licht niet onnodig laten branden.

We moeten daarnaast in staat zijn om ons individualisme te overwinnen door te delen met elkaar. Ook met mensen ver weg, in Zambia bij voorbeeld. Door te delen met elkaar, door solidair te zijn, stellen we Jezus Christus present. 'Ubi caritas et amor, ibi Deus', zegt de oude Latijnse spreuk: Waar liefde en genegenheid heersen, daar is God.

Derde zondag

Op de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' ziet u twee mensen die op ooghoogte met elkaar zijn. Om elkaar te ontmoeten, om elkaar lief te hebben, moet je op ooghoogte met elkaar zijn.

God is mens geworden in de persoon van Jezus Christus om zo op ooghoogte met ons te komen, om ons te ontmoeten. Hij moest een van ons worden om ons te kunnen bevrijden en te verlossen. Door op ooghoogte met ons te komen, is Hij het

levende water van gerechtigheid geworden. Is Hij vooral op ooghoogte gekomen met de uitgestoten, de arme en de verstoten mensen. 'Eerbied voor elkaar en solidariteit met elkaar', dat zijn daarbij de kernwoorden van Jezus, die mensen met woord en daad tot vrijheid roept. In navolging van Jezus is ook de kerk de bondgenoot van de armen. Steeds opnieuw kiest God voor de minsten, in Zambia of elders op deze wereld. Het zijn de verloren zonen en dochters van de huidige tijd, waarvoor de goede boodschap, waarvoor het Evangelie bij voorkeur bestemd is (vgl. Luc. 4, 18). Ook wij moeten dat als christenen, als gelovigen in Jezus en God, steeds opnieuw en wereldwijd waarmaken. 'Ita missa est' is de laatste uitspraak van de priester tijdens de mis in het Latijn. 'Gaat heen, dit (in casu het delen van brood en wijn) is jullie opdracht'.

Volgens aartsbisschop Mpundu blijft de RK Kerk in Zambia zich inzetten voor de behoeften van de bevolking en voor duurzame manieren van mensen om in hun onderhoud te voorzien. De RK Kerk in Zambia wil mede het hoofd bieden aan ziekte, honger en armoede. En dat voor alle mensen in het land en niet alleen voor de 28% van de katholieken aldaar. De RK Kerk streeft naar een samenleving waarin alle Zambianen zich kunnen ontwikkelen en in harmonie kunnen samenleven. Een samenleving waarin inderdaad vrijheid in gezamenlijkheid beleefd kan worden.

Het blijft onze opdracht, ook in deze complexe en mondiale wereld, in het dagelijks leven waar te maken wat we hier hebben gevierd! Het blijft onze opdracht om ons te bekommeren om de armen van deze wereld, zowel in onze eigen omgeving als ook wereldwijd.

Vierde zondag

De twee mensen op de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' staan op ooghoogte van elkaar, zij zien elkaar en willen niet blind zijn voor de ander. Als twee rivieren die samenvloeien en toch hun eigen bron en identiteit behouden, vormen ze ieder vanuit hun eigen 'ik' een 'wij samen'.

Zoiets vergt ontmoeting in dialoog. Dialoog is heel iets anders dan discussie. In een discussie probeer je de ander te overtuigen van jouw gelijk. In een dialoog open je je voor de mening van de ander, zodat je je eigen gelijk kunt veranderen

en verdiepen. Dialoog is erop gericht jezelf ervan te overtuigen dat jouw gelijk slechts jouw gelijk is en zijn verdieping en verdere voltooiing vindt in het gelijk van ons beiden samen.

Jongeren en hun begeleiders in Zambia moeten naar elkaar kijken, elkaar serieus nemen en in dialoog gaan met elkaar. En samen moeten jongeren in Zambia het perspectief zien voor een betere wereld en een waardige toekomst. Hun ogen moeten opengaan voor de mogelijkheden die ze in huis hebben om stappen te zetten op weg naar een betere samenleving, waar minder armoede heerst en zieke mensen niet aan hun lot worden overgelaten.

Vanuit ons geloven weten we dat lijden en dood niet het laatste woord hebben. God houdt zich aan zijn belofte dat Hij een God van levenden is, dat Hij een God van liefde is. Dat weten geeft een nog veel diepere betekenis aan onze inzet voor meer rechtvaardigheid en duurzaamheid op deze wereld. Wij zelf moeten met elkaar en met mensen in Zambia mogelijkheden zien voor ene betere wereld, voor de belofte van het Koninkrijk Gods. Want dat Koninkrijk Gods kan slechts als belofte waarheid worden als we hier en nu en voor alle mensen op deze wereld bereid zijn om er werk van te maken, om er onze bijdrage aan te leveren.

Leven vanuit die belofte betekent dat we weten dat we niet perfect zijn of een of andere supermens die alles naar zijn of haar hand kan zetten, maar dat we wel, op onze manier, de dingen kunnen doen die goed zijn voor medemens en milieu.

Vijfde zondag

Op deze vijfde zondag van de Vastentijd naderen we langzaam aan het Hoogfeest van Pasen. We hebben vandaag in de Evangelielezing Jezus horen zeggen: 'Als de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft hij alleen: maar als hij sterft, brengt hij veel vrucht voort'. Daarmee stelt Jezus ons ook de vraag wat werkelijk waardevol is in ons leven.

Steeds meer mensen schijnen gelukkig te beseffen dat zinvolheid en geluk in het leven niet te vinden zijn in het zoveel als mogelijk vergaren van materiële spullen. Maar dat de zinvolheid van het leven, en dus ook een gevoel van gelukkig-zijn, eerder gevonden worden in verantwoordelijkheid nemen voor de toekomst van

medemensen en van de aarde. In 'een eerlijk wegschenken van zich zelf', waar zonder een mens zich zelf niet volledig kan vinden.²⁴ In een streven naar het goede leven voor alle mensen op deze aarde, zowel diegenen die nu leven, als diegenen die nog na ons komen. Ook mensen moeten elkaar tot leven zijn, zoals de hongerdoek 'Ik ben omdat wij zijn' wil uitdrukken. Elkaar de ruimte en mogelijkheden geven om als mens goed en in waardigheid te leven. Dat vereist ook dat we actief grenzen die ons van anderen scheiden proberen te slechten, dat we een wereldwijde blik hebben, dat we weten dat we niet slechts 'een van ons' als groep of als Nederlanders zijn, maar 'een van hen'²⁵, een van alle mensen op deze wereld, zonder uitzondering. In Nederland, in Europa, in Zambia of waar ook ter wereld.

Ruimte geven aan elkaar en grenzen tussen elkaar beslechten kan het best door de Gulden Regel zoals verwoordt in Mt. 7, 12 toe te passen: 'Behandel de mensen in alles zoals je wilt dat ze jullie behandelen'. Dat impliceert, zegt paus Franciscus in een toespraak tot het Congres van de USA, dat wij anderen met dezelfde passie en compassie behandelen als waarmee wijzelf behandeld willen worden. De paus vult dat als volgt nader in: 'Kortom, als we zekerheid willen, moeten we zekerheid geven; als we leven willen, moeten we leven geven; als we mogelijkheden willen, moeten we mogelijkheden beschikbaar stellen'²⁶.

²⁴ Gaudium et Spes 24.

²⁵ Erik Borgman, Contemplatieve politiek gevraagd, in: Volzin september 2016, pag. 41.

²⁶ Geciteerd bij Erik Borgman, a.a.

Jouw stem

Jouw stem, die het bevel weigert
 Jouw hand, die het brood in de wind zaait
 Jouw deur, die altijd open staat
 Jouw tafel, waaraan niemand een vreemdeling is
 Jouw lied, dat mijn slapeloze nacht verzacht-
 Ik ben

Omdat wij zijn.

Jouw trouw, die mij rustig doet slapen
 Jouw aandacht, die de voetstappen vertraagt
 Jouw droom, die het hart doet branden
 Jouw medelijden, dat me thuisbrengt
 Jouw zwijgen, dat geduldig verdraagt-
 Ik ben

Omdat wij zijn.

Jouw verlangen, dat het leven wil
 Jouw wonderen, die de hele wereld bedekken
 Jouw hemel, die naar de lente ruikt
 Jouw naam, die gerechtigheid is
 Jouw weg, die de verte zoekt-
 Ik ben

Omdat wij zijn.

Jacqueline Keune, (vertaling Guus Prevoo)

© Misereor Duitsland; Nederlandse vertaling Stg. BVA